

graa Gader og Husmure, skete der noget mærkeligt.

En Formiddag kom hun gaaende hen ad Malmkillnadsgaden med en Pakke Bøger under Armen. Kort i Forvejen havde hun havt en Time i Literaturhistorie. Den havde sagtens handlet om Bellmann eller Runeberg, for hun gik og tænkte paa disse to og paa de Skikkelser, som levede i deres Digting. Hun sagde til sig selv, at Runebergs godmodige Krigsfolk og Bellmanns sorgløse Drikkebrødre var det fortrinligste Materiale, en Digter kunde have paa Haanden. Og saa paa engang fik hun en Idé: Den Verden, som du har levet i hjemme i Värmland, er ikke mindre ejendommeligt end Fredmans eller Fänrik Ståls. Kan du bare magte den, saa har du vel lige saa godt et Stof at arbejde med som begge de to.

Saaledes gik det til, at hun for første Gang fik Øjet op for Sagaen. Og i samme Øjeblik, hun saa den, begyndte Jorden at bæve under hende. Hele den lange Malmkillnadsgade fra Havnegadebakken til Brandstationen hævede sig mod Himlen og sank igen, hævede sig og sank. Hun maatte staa stille en Tid, indtil Gaden faldt i Ro, og hun saa forbyttet paa de forbigaaende, der gik saa rolige og ikke mærkede, hvad der var sket.

I den Stund besluttede den unge Pige, at hun vilde skrive Historien om Värmlandskavalererne, og hun slap aldrig Tanken paa den. Men mange og lange Aar varede det, inden denne Beslutning blev udført.

For det første var hun nu kommen ind paa en ny Vej, og hun manglede Tid til at gøre noget stort. For det andet mislykkedes det altid, naar hun prøvede at skrive den ned.

Men der hændte dog stadig noget, som hjalp hende til at udforme Historien. I en Ferie sad hun en Morgen med sin Fader ved Frokostbordet, og de talte sammen om gamle Dage. Da begyndte han at fortælle om en Ungdomsbekendt, som han beskrev som det mest indtagende Menneske. Det var en Mand, som bragte Glæde og Munterhed med sig, hvor han kom. Han kunde synge, han komponerede, han improviserede Vers. Naar han spillede op til Dans, saa dansede ikke blot de unge, men ogsaa gamle Mænd og Koner, høje og lave, og naar han holdt Tale, saa maatte man le eller græde, ganske som han vilde. Naar han drak sig fuld, kunde han spille og tale bedre, end naar han var ædru, og naar han blev forelsket i en Kvinde, var det hende umuligt at staa imod. Gjorde han Dumheder, tilgav man ham; var han bedrøvet, vilde man gøre hvad som helst for igen at se ham glad. Men stor Fremgang i Verden havde han ikke haft trods sin rigtige Begavelse. Sin meste Tid havde han levet i Värmland som Huslærer paa de store Gaarde. Tilsidst havde han taget Præsteeksamen. Det var det højeste, han havde drevet det til.

Efter denne Samtale kunde hun bedre end før se Historiens Helt for sig, og der kom nu en Smule Liv og Bevægelse i den. En smuk Dag fik Helten oven i Købet Navn og blev kaldt Gösta Berling. Hvorfra han fik dette Navn, vidste hun aldrig. Det var ligesom om han havde givet sig det selv.

En anden Gang var hun hjemme i en Juleferie. En Aften, tog man i Juleselskab langt borte. Det var Uvej, og det blev en længere Tur, end nogen havde tænkt. Hesten arbejdede sig frem Skridt for Skridt. I flere Timer sad hun i Uvejret og tænkte paa Sagaen. Da de endelig kom til Maalet, havde hun tænkt sit første Kapitel ud. Det var det, som handlede om Julenatten i Smedien.

Og hvilket Kapitel! Det var hendes første, og i flere Aar ogsaa hendes eneste. Det blev først skrevet paa Vers; thi efter den første Plan skulde Historien være en Række Digte ligesom Fänrik Ståls Saga. Men efterhaanden ændredes dette, og Meningen var en Tid, at den skulde skrives som et Skuespil. Saa blev Julenatten lavet om for at indgaa som første Akt i Skuespillet. Men heller ikke dette Forsøg lykkedes, og nu bestemte hun sig endelig for at nedskrive Historien som en Roman. Saa blev Kapitlet skrevet paa Prosa og fyldte da 40 skrevne Sider. Sidste Gang, det blev skrevet om, optog det kun 9.

Nogle Aar efter kom der et andet Kapitel til. Det var Fortællingen om Ballet paa Borg og om Ulvene, der forfulgte Gösta Berling og Anna Stjärnhök.*)

Dette skreves oprindelig ikke med Tanke paa, at det kunde komme ind i Historien, men som Øjebliksdigting, for at læses op ved en lille Sammenkomst. Oplæsningen blev dog ikke til noget, og Novellen blev indsendt til Dagny. Kort efter blev den sendt tilbage til Forfatterinden som ikke egnet for Dagny. Den var i Virkeligheden ikke egnet for noget som helst. Den var endnu slet ikke gennemarbejdet.

Imidlertid spekulerede Forfatterinden over, hvortil vel den ulykkelige Novelle kunde anvendes. Om hun skulde sætte den ind i Sagaen! Men den var jo et Eventyr for sig, ganske afsluttet. Den vilde se mærkelig ud imellem det øvrige, der hængte sammen. Kanske, tænkte hun, vilde det ikke være saa ilde, om alle Sagaens Kapitler var saaledes noget nær afsluttede Historier. Det vilde blive svært at gennemføre, men det kunde vel lade sig gøre. Der vilde maaske af og til blive Huller. Ja, men det vilde give Bogen Kraft og Rigdom.

Nu var to vigtige Ting afgjort. Det var klart, at Bogen vilde blive en Roman, og at hvert Kapitel skulde være et Hele for sig, men der var just ikke saa meget naaet hermed. Hun, som havde faaet den Idé at skrive Värmlandskavalerernes Saga, da hun var 22 Aar, nærmede sig paa denne Tid Tredive og havde ikke faaet skrevet mere end to Kapitler. Hvordan var dog Aarene gaaet for hende? Hun havde taget sin Eksamen, hun havde i flere Aar været Lærerinde i Landskrona, hun havde interesseret sig for mangt og meget og syslet med alle Slags, men Sagaen var lige uskrevet. En Mængde Stof var ganske vist samlet. Men hvad betød vel det, at hun havde saa svært ved at skrive det ned? Hvorfor kom Aanden aldrig over hende? Hvorfor gled Pennen saa langsomt over Papiret? Det kan nok være, at hun havde mørke Timer den Gang. Hun blev vist aldrig færdig med dette. Hun var den Tjener, der gravede sit Pund ned og aldrig prøvede paa at anvende det.

Det forholdt sig imidlertid saaledes, at alt dette foregik i Firserne, den strænge Virkelighedsskildrings bedste Tid. Hun beundrede den Tids store Mestre, og tænkte aldrig paa, at man kunde anvende et andet Sprog i Digting end det, de talte. For sin Del holdt hun mere af Romantikerne, men Romantiken var død, og hun var ikke den, som tænkte paa at genoptage dens Form og Udtryksmaade. Endskønt hendes Hjem var overfyldt med Historier om Spøgelse og vild Kærlighed og underskønne Damer og eventyrlystne Kavalerer, prøvede hun dog at skrive om alt dette paa realistisk Prosa. Hun var ikke mere klarsynet. En anden vilde snart have set, at det umulige var umuligt.

En Gang skrev hun dog et Par smaa Kapitler i en anden Stil. Det ene var en Scene fra Svartsjö Kirkegaard, det andet handlede om den gamle Filosof Farbror Eberhard og hans vantro Skrifter. Hun skrev dem mest for Løjer med mange Ak og O i en Prosa, som næsten var rytmisk. Og hun mærkede, at paa den Maade kunde hun skrive, der var Inspiration i dette, det følte hun. Men da de to smaa Kapitler var færdige, lagde hun dem hen. De var kun bleven til for Spøg. Man kunde da ikke skrive en hel Bog paa den Maade.

Men nu havde alligevel Sagaen ventet længe nok. Den tænkte sikkert ligesom første Gang, da den sendte hende ud i Verden: Jeg maa igen sende dette forblindede Menneske en stor Længsel, som kan aabne hendes Øjne.

Denne Længsel kom over hende paa den Maade, at Gaarden, hvor hun var vokset op, blev solgt, og hun kom hjem for at se sit Barndomshjem for sidste Gang, inden de fremmede Mennesker skulde tage det i Besiddelse.

Om Aftenen, inden hun tog bort

derfra for maaske aldrig mere at gense Stedet, besluttede hun i al Ydmyghed at skrive Bogen paa sin egen Maade og efter sin egen fattige Formue. Det vilde ikke blive noget Mesterværk, som hun havde haabet. Det vilde blive en Bog, som Folk vilde le ad, men hun vilde alligevel skrive den. Hun vilde skrive den for sin egen Skyld for at redde, hvad der endnu kunde reddes af Hjemmet: de kære gamle Fortællinger, de sorgløse Dages glade Fred og det smukke Landskab med den lange Sø og de blaaende Bjerge.

Men for hende, der havde haabet, at hun dog en Gang skulde kunne lære at skrive en Bog, som Folk vilde læse, var det, som havde hun nu sagt Farvel til det, hun helst vilde vinde i Livet. Det var den største Prøvelse, hun endnu havde haft.

Et Par Uger senere var hun igen i sit Hjem i Landskrona og satte sig da til at skrive. Da hun begyndte, vidste hun endnu ikke rigtig, hvad hun vilde skrive, men det vidste hun, at hun ikke vilde vige tilbage for de stærke Ord, for Udraab og Spørgsmaal. Ikke heller vilde hun være bange for at give sig selv med al sin Barnlighed og alle sine Drømme. Og saa begyndte da Pennen at gaa næsten af sig selv. Dette gjorde hende næsten vild, hun vidste ikke af sig selv at sige for Glæde. Ja, det var at skrive. Ukendte Syn og Tanker eller rettere sagt Ting, som hun aldrig havde anet, at hun havde inde, myldre frem paa Papiret. Siderne fyldtes med en Hast, som hun aldrig havde drømt om. Det, som hun ellers brugte Maaneder, ja Aar til at udarbejde, det blev nu færdigt paa et Par Timer. Den Aften skrev hun Fortællingen om den unge Grevindes Vandring over Löfvens Is og Over svømmelsen ved Ekby.

Næste Eftermiddag digtede hun den Scene, hvor den giftbrudne Fänrik Rutger von Ornelou prøver at rejse sig af Sengen for at danse La cachuca, og den følgende Aften Historien om den gamle Frøken, som kørte hen for at hilse paa den gerrige Brobypræst.

Nu vidste hun, at i den Stil kunde hun skrive Bogen, men ligesaa sikker var hun ogsaa paa, at ingen vilde kunne udholde at læse den.

Imidlertid var det ikke mange Kapitler, der kunde skrives saadan i et Træk. De fleste fordrede meget Arbejde, og det var kun smaa Eftermiddagsstunder, hun kunde ofre paa sit Forfatterskab. Da hun havde skrevet en Vinter, regnet fra den Dag, hun gav sig Romantiken i Vold, var der forfattet omtrent tolv Kapitler. Det var at forudse, at hele Bogen vilde blive færdig om tre eller fire Aar.

Det var den Gang i Foraaret 1880, at „Idun“ udsendte en Indbydelse til at kopskrive om en Pris for en Novelle paa omtrent 100 Tryksider.

Dette var en Udvej for en Historie, der vilde fortælles og komme ud i Verden. Det var vel den selv, der æggede hendes Søster til at opmuntre hende til at benytte sig af denne Lejlighed. Her var endelig en Mulighed for at faa at vide, om det skrevne var saa aldeles forkasteligt. Fik hun Prisen, var meget vundet. Fik hun ikke Prisen, stod hun blot, hvor hun i Forvejen var.

Hun havde ikke noget imod at prøve, men hun havde saa lidt Tro til sig selv, at hun ikke kunde fatte nogen Beslutning.

Endelig, lige otte Dage før Indleveringstiden var forbi, besluttede hun sig til at tage fem Kapitler, der hængte saa nogenlunde sammen, at de nok kunde regnes for en Novelle, ud af Romanen og forsøge med dem.

Men disse Kapitler var langtfra færdige. Tre af dem var til Nød digtet færdige, men de to var næppe til i Udkast. Og saa skulde det jo alt sammen skrives rent.

Dertil kom, at hun ikke var i sit eget Hjem paa den Tid. Hun var i Besøg hos sin Søster og Svoger, som endnu boede oppe i Värmland. Og den, der er kommen for at tilbringe en kort Tid hos kære Venner, kan jo ikke sidde ved Skrivebordet hele Dagen.

Hun skrev altsaa om Natten og sad hver Nat i den Tid oppe til Kl. 4.

Sluttelig havde hun kun et Døgn af den kostbare Tid igen. Og endnu var der 20 Sider tilbage at skrive.

I dette sidste Døgn var Familien

buden ud. Alle skulde de med og ligge ude om Natten. Hun maatte naturligvis følge med de andre.

Endelig var Gæstebudet forbi, og hun sad og skrev om Natten paa det fremmede Sted.

Undertiden blev hun helt underlig til Mode. Stedet, hvor hun var i Besøg, var netop den Gaard, hvor den onde Sintram havde boet. Skæbnen havde paa en underlig Maade ført hende derhen, netop den Nat, da hun skulde skrive om ham, som sad i Gyngestolen og gyngede.

Af og til saa hun op fra sit Arbejde og lyttede, om mulig et Par Gænger skulde gaa derude i Salen.

Men ingenting hørtes, og da Kl. slog 6 om Morgen, var de fem Kapitler færdige.

Hen paa Formiddagen rejste man hjem med en lille Fragtdamper. Der pakkede hendes Søstre Manuskriptet sammen, forseglede det med Lak og Signet, som var taget med hjemmefra til samme Brug, skrev Udskriften og sendte Novellen af Sted.

Dette skete en af de sidste Dage i Juli. I Slutningen af August havde „Idun“ en Notits om, at der var kommet noget over 20 Prisskrifter, men at nogle af dem var saa forvirret skrevne, at de ej kunde regnes med.

Saa opgav hun at vente længere paa Udfaldet. Hun vidste nok, hvad det var for en Novelle, som var saa forvirret, at den ikke kunde regnes med.

I November fik hun en Eftermiddag et underligt Telegram. Det indeholdt kun de Ord: „Jublande Lykønsknin-ger“, og var underskrevet af tre af hendes gamle Seminariekammerater.

Det blev noget længe at vente til Middagstid næste Dag, da Stockholmsbladene kom. Efter at hun havde Bladet i sin Haand, maatte hun søge længe uden at finde noget. Endelig fandt hun paa sidste Spalte en lille Notits med smaat Tryk, som meldte, at hun havde faaet Prisen.

Det havde maaske ikke betydet saa meget for en anden, men for hende betød det, at hun skulde kunne hellige sig til det Kald, som hun hele sit Liv igennem havde længtes imod.

Der er ikke meget at sige efter dette. Historien, som vilde ud i Verden, var nu temmelig nær ved sit Maal. Nu vilde den jo i det mindste blive skrevet, om end det kom til at vare nogle Aar, før den blev færdig.

Hun, som skrev den, var taget til Stockholm Julen efter, at hun havde faaet Prisen.

„Idun“ Redaktør tilbød at trykke Romanen, saa snart den blev færdig.

Ja, om hun bare nogensinde kunde faa Tid at skrive den.

Om Aftenen, før hun skulde tilbage til Landskrona, sad hun hos sin gamle trofaste Ven, Friherreinde Adlersparre og læste nogle Kapitler for hende.

Esselde hørte efter, som kun hun kunde høre, og hun blev interesseret. Efter Læsningen sad hun stille og tænkte.

„Hvor længe vil det vare, førend alt det er færdigt?“ sagde hun tilsidst.

„En tre eller fire Aar“.

Saa skiltes de, men næste Morgen, to Timer før hun skulde forlade Stockholm, kom der en Billet fra Esselde, at hun maatte komme til hende før Afrejsen.

Den gamle Friherreinde var i sit bestemte og foretagsomme Humør. „Nu skal du tage Ferie i et Aar og skrive Bogen færdig. Jeg skal skaffe Penge“.

Et Kvarter senere var hun paa Vej til Seminariets Forstanderinde for at bede hende om Hjælp til at finde en Vikar.

Kl. 1 sad hun lykkelig og vel paa Toget, men rejste nu ikke længer end til Sørmland, hvor hun havde gode Venner, der boede i et henrivende Hjem.

Og saa gav de, Ingeniør Otto Gumælius og hans Hustru hende Gæstfrihed der ude paa Landet, Arbejdsfred og Ro og al god Omsorg i næsten et Aar, til Bogen var færdig.

Nu kunde hun endelig skrive fra Morgen til Aften, det var den lykkeligste Tid, hun havde oplevet.

Men da Historien var færdig paa Slutningen af Sommeren, saa den un-

*) Dette Kapitel, oversat af Ida Falbe-Hansen i „Kvinden og Samfundet“, 7. Aargang Side 117—31, indførte første Gang Selma Lagerlöf i den danske Literatur. Red.